

Голові разової спеціалізованої вченої ради
в Національному технічному Університеті
«Дніпровська політехніка»
доктору історичних наук, професору
БОРОДІНУ Є. І.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора наук з державного управління, професора
Бельської Тетяни Валентинівни
на дисертаційну роботу Ігната Олександра Володимировича
«Розвиток управлінського інструментарію підтримки співробітництва
територіальних громад в умовах децентралізації»,
яку подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Нагальні потреби України, які потребують уваги для стабілізації розвитку країни, в умовах російської агресії – це забезпечення безпеки громадян і захист територіальної цілісності, покращення економічного стану України, зменшення безробіття та підвищення доходів громадян, що важливо для стабільності та процвітання країни, боротьба з корупцією в усіх сферах суспільства для забезпечення прозорості та справедливості, розвиток системи освіти та підтримка наукових досліджень для підготовки конкурентоспроможної робочої сили та забезпечення інноваційного розвитку, забезпечення доступної та якісної медичної допомоги громадянам, підвищення рівня соціального захисту, пенсій та підтримки вразливих груп населення, розвиток транспортної та комунікаційної інфраструктури, подолання проблем зміни клімату, забезпечення кібербезпеки та захисту від інформаційних загроз, що зростають у цифровому світі. Ці нагальні потреби вимагають модернізаційних змін системи публічного управління та відповідних системних рішень, до яких, зокрема, належить підтримка процесів розвитку співробітництва територіальних громад.

Саме це актуалізує вирішення питання щодо розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації, насамперед, шляхом застосування відповідних наукових та методико-технологічних засобів. З огляду на це, *актуальність* теми дослідження, обраної О. В. Ігнатом, не викликає сумнівів.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до *стратегічних цілей* «Забезпечення ефективного планування регіонального розвитку» та «Підвищення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та агенцій регіонального розвитку для ефективного забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад» напряду «Регіональний розвиток» Національної економічної стратегії на період до 2030 року, та *стратегічних ініціатив* Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт: «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер державної реєстрації 0120U102642), що виконувалася на кафедрі менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; «Державне стимулювання розвитку об'єднаних територіальних громад і підвищення рівня їх спроможності» (номер державної реєстрації 0119U100783), що виконувалася на базі Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375), що виконується на кафедрі державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка», у виконанні яких О. В. Ігнат брав участь як молодший науковий співробітник. Внесок автора полягає в дослідженні наукових підходів до розвитку управлінського інструментарію, підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації як складової забезпечення їх сталого розвитку та розробленні відповідних практичних рекомендацій органам місцевого самоврядування.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації***

Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів підтверджується опрацюванням значної кількості наукових праць за темою дослідження, нормативно-правової бази (252 найменування, з них 67 – англійською мовою), а також використанням достатнього комплексу методів наукового дослідження, апробацією наукових результатів на 15 науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях.

Структурно рукопис дисертації О. В. Ігната складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, з них 193 – основний текст, 16 таблиць, 9 рисунків, 3 додатки.

Відповідно до мети та завдань дослідження, автором у *першому розділі* дисертації – «*Розвиток співробітництва територіальних громад як складова успішності процесів децентралізації*» – схарактеризовано методологічні засади співробітництва територіальних громад у контексті світових трендів щодо забезпечення стійкості і сталого розвитку, визначено сучасні виклики і тенденції розвитку співробітництва територіальних громад в Україні, а також проведено комплексний аналіз стану наукового опрацювання проблеми розвитку співробітництва територіальних громад в Україні (стор. 31-75).

Вивчення значного наукового доробку закордонних і вітчизняних науковців щодо характеру модернізаційних змін в публічному управлінні, підходів і засобів підтримки міжмуніципального співробітництва, а також настанов міжнародних організацій дозволило автору сформулювати визначення поняття «інструментарій підтримки співробітництва територіальних громад» (с. 72-73): комплекс інструментів управління, застосування яких для сфери співробітництва територіальних громад буде сприяти забезпеченню успішності у вимірах формування довіри, спроможності вибору раціональної форми співробітництва, створення нової цінності для громад-учасниць та території, задоволення учасників співробітництва, отримання позитивних ефектів і наслідків, що сприятимуть прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку. А також запропонувати візуальну модель авторського (уточненого) визначення поняття «інструментарій підтримки співробітництва територіальних громад» представлено на рис. 1.3.

У *другому розділі* дисертації – «*Концептуальні положення щодо розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в Україні*» – здобувачем досліджено методологічні засади та кращі практики співробітництва громад задля забезпечення їх стійкості і сталого розвитку, проаналізовано особливості процесів співробітництва територіальних громад в Україні в окремих сферах та обґрунтовано процесну модель підтримки співробітництва територіальних громад в Україні (стор. 99-134).

На належну увагу заслуговує запропонований автором у пп. 2.3 роботи підхід до розроблення на основі моделей Міжнародної організації зі

стандартизації ISO на системи управління (ISO 10014:2021, ISO 18091:2019, ISO 37101:2016) процесної моделі підтримки співробітництва територіальних громад в Україні (рис. 2.3), відповідно до якої на процесному (тактичному) рівні управління у межах реалізації портфелів міжмуніципального співробітництва регіонального рівня та Програми міжмуніципального співробітництва субрегіонального рівня на основі формалізованих принципів сталого розвитку громади у контексті розбудови міжмуніципального співробітництва відбувається вибір його раціональної форми (стор. 131-134).

У третьому розділі дисертації – *«Методико-технологічне забезпечення підтримки співробітництва територіальних громад в Україні в умовах децентралізації»* – обґрунтовано механізм адаптування управлінської інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах реалізації стратегії регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації, рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо реагування та схарактеризовано виклики та інноваційні інструменти міжмуніципального співробітництва у сфері охорони здоров'я в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, а також розроблено комплекс методичних положень щодо розвитку професійної компетентності заінтересованих сторін у сфері співробітництва територіальних громад в Україні (стор. 149-175).

Так, у пп. 3.2 автором визначено, що до інноваційних інструментів співробітництва територіальних громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні належать кластеризація і створення «спільнот співпраці», а також на основі рекомендацій The US Food and Drug Administration здійснено моделювання «спільноти співпраці» із додаванням територіальних громад-учасниць міжмуніципального співробітництва у сфері охорони здоров'я в Україні.

Використання різноманіття методологічних засобів дослідження (за допомогою методів індукції, порівняння, аналогії та абстрагування визначено предмет дослідження та здійснено розкриття категорій у предметній сфері дослідження; за допомогою аналітичного методу здійснено відбір наукової інформації за темою дисертації; із застосуванням методу єдності історичного й логічного підходів досліджено сучасні виклики та тенденції розвитку співробітництва територіальних громад в Україні та здійснено формалізацію міжнародно визнаних принципів сталого розвитку громади; метод узагальнення

використано у процесі дослідження і розробки концептуальних положень щодо управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації в Україні; моделювання застосоване під час розроблення моделі підтримки співробітництва територіальних громад в Україні та моделі потенційних учасників «спільноти співпраці» у сфері охорони здоров'я) забезпечило належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що відображені у дисертації, обґрунтовані автором на основі логічного викладення матеріалу, застосування відповідних посилань на джерела інформації та численних ілюстрацій (схеми, таблиці). У висновках до розділів відображені результати дослідження конкретних питань. Кожен розділ завершується списком використаних джерел. Розділи роботи логічно взаємопов'язані між собою. Найважливіші результати дослідження викладені у висновках дисертації, що відповідають поставленим завданням. Висновки до розділів та загальні висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, а пропозиції мають практичну значущість. Оформлення дисертації виконано з дотриманням чинних вимог.

Наукова новизна одержаних результатів

Безперечною новизною роботи є те, що автором *уперше* обґрунтовано комплекс наукових положень, підходів та моделей, системне застосування яких забезпечує реалізацію процесів підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації, на основі упровадження відповідних принципів через реалізацію комплексу інноваційних для сфери співробітництва територіальних громад інструментів та процесів як основи постійного вдосконалення та впроваджується органами публічного управління через інституціоналізацію необхідних змін у формах, методах, процедурах діяльності, забезпечуючи прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку у воєнний і повоєнний період.

До раніше не захищених наукових положень дисертації О. В. Ігната також можна віднести *удосконалення* наукових положень щодо методичного підходу до упровадження принципів міжмуніципального співробітництва через обґрунтування процесної моделі підтримки співробітництва територіальних

громад в Україні, метою якої є підвищення спрямованості суб'єктів співробітництва та ключових стейкхолдерів на забезпечення прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку на місцевому та субрегіональному рівнях в умовах децентралізації у воєнний і повоєнний період (пп. 2.3).

Представляють інтерес з точки зору подальших практичних упроваджень пункти наукової новизни «*дістало подальшого розвитку*», а саме:

– формалізація міжнародно визнаних принципів сталого розвитку громади через виокремлення принципів, які найбільшою мірою здійснюють вплив на процеси міжмуніципального співробітництва («Загоєння»; «Немає бачення, немає розвитку»; «Культура»; «Біль одного є болем кожного; честь одного є честю усіх»; «Єдність»; «Залучення»; «Сталість»; «Станьте тими змінами, які ви прагнете побачити») і встановлення взаємозв'язків із Цілями сталого розвитку ООН 2030; визначення принципів, які актуалізувалися під час російсько-української війни та уточнення формулювання принципу, реалізація якого має у повоєнний період відтворюватися через гармонізацію екологічних, соціальних, економічних, політичних і культурних потреб (представлено у пп. 2.1 у табл. 2.2 та на рис. 2.1);

– систематизація комплексу інноваційних для сфери співробітництва територіальних громад інструментів, застосування яких буде сприяти забезпеченню ефективності, результативності та якості діяльності органів місцевого самоврядування у контексті досягнення Цілей сталого розвитку із виокремленням трьох груп: конкретно-інструментальні засоби; інструменти моделей-підходів; інструменти мережевої взаємодії (обґрунтування наведено у пп. 3.3).

Серед інших наукових результатів можна зазначити також:

– *удосконалення* понятійно-категоріального апарату предметної сфери дослідження (у пп. 1.3 запропоноване авторське визначення поняття «інструментарій підтримки співробітництва територіальних громад»);

– *подальший розвиток* змістовного наповнення та методичних вимог щодо застосування в Україні провідного підходу ЄС до реалізації стратегії регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації – «Пов'язаність» та кластери (пп. 3.1);

– *подальший розвиток* вихідних положень щодо адаптування інноваційних інструментів співробітництва територіальних громад в умовах

воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні у сфері охорони здоров'я (пп. 3.2).

Запорукою отриманої наукової новизни, як видається, є повнота дослідження проблеми та вдало обраний методичний інструментарій, що є важливою складовою дійсних наукових пошуків.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях та відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах поточного етапу реформи децентралізації, правового режиму воєнного стану та під час повоєнного відновлення України та розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення.

Результати наукового дослідження, викладені в дисертації, отримані автором особисто. Основні наукові положення і висновки дисертаційної роботи опубліковані в 21 науковій публікації, серед яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві), 1 одноосібний розділ у колективній монографії, 2 статті у зарубіжних виданнях (1 – у співавторстві), 15 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві). Опубліковані наукові праці достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень, а їх кількість відповідає існуючим вимогам.

Дисертаційна робота О. В. Ігната перевірена на унікальність тексту за допомогою програмного продукту Системи виявлення збігів/ідентичності/схожості Unichesk. Величина коефіцієнта подібності склала 17,4 %. Тобто, оригінальність тексту наукової роботи – 82,6 %. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Значення роботи для науки, практики та суспільства

За результатами вивчення внеску автора у розвиток галузі знань «Публічне управління та адміністрування», вважаємо, що результати дисертаційного дослідження мають важливе наукове та практичне значення:

– наукове значення дисертаційного дослідження полягає у розробленні

комплексу концептуальних положень щодо розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах поточного етапу реформи децентралізації, правового режиму воєнного стану та під час повоєнного відновлення України, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення, що розкривається у відповідних складових наукової новизни;

– практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що запропоновані автором основні концептуальні положення та висновки стали основою розроблених автором практичних рекомендацій і можуть бути використані органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства в процесі вироблення відповідних політик, розроблення стратегій, реалізації програм і проектів у сфері співробітництва територіальних громад.

Результати теоретичних та практичних напрацювань дисертаційної роботи дістали впровадження, що підтверджено відповідними довідками (Додаток А), зокрема: КП «Інститут розвитку міста Кривого Рогу» Криворізької міської ради (довідка про впровадження від 07.11.2023 № 1271); Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (довідка про впровадження від 28.12.2020 № 03-10-1-49).

Зазначене у сукупності свідчить на користь значущості результатів дослідження як для окремих територій і громад, так і для суспільства в цілому.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Визначаючи значні нові науково обґрунтовані результати та практичні рекомендації, вважаємо за необхідне звернути увагу дисертанта, а також членів разової спеціалізованої вченої ради на певні дискусійні положення, що містяться в роботі:

1. У пп. 2.1 дисертаційного дослідження автором наведено схему формалізації принципів сталого розвитку громади у контексті розбудови міжмуніципального співробітництва (рис. 2.1), упровадження яких має забезпечити «підтримання здатності громади протистояти викликам (community's ability to meet challenges head on) -> resilience». Потребує

пояснення авторське бачення змістовного наповнення категорії «стійкість» (resilience) у цьому контексті.

2. На стор. 132-134 представлено процесну модель підтримки співробітництва територіальних громад в Україні (рис. 2.3), яку розроблено на основі базових рекомендацій міжнародних стандартів ISO 10014, ISO 18091 та ISO 37101. Потребує уточнення змістовне наповнення блоку «Визначення показників успішності».

3. Також маємо зазначити, що рекомендації щодо упровадження зазначеної вище процесної моделі є дуже слушними, але їх реалізація потребує додаткових фінансових ресурсів, зокрема, для проведення аудитів щодо встановлення відповідності вимогам міжнародних стандартів та реалізації заходів щодо безупинного вдосконалення. Автору бажано було висвітлити групи й загальні обсяги потенційних витрат за окресленими напрямками, а також показати від яких міжнародних проектів і програм технічної допомоги може бути отримано фінансування.

4. У пп. 3.3 дисертаційної роботи автором обґрунтовується комплекс рекомендацій щодо форм підвищення компетентності у сфері розвитку міжмуніципального співробітництва (рис. 3.3). Водночас, у межах даного дослідження варто було розробити відповідну модель знань як основу формування освітніх програм для посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад у сфері співробітництва територіальних громад.

5. На наш погляд, у роботі варто було приділити більше уваги процесам формування «культури співробітництва» в органах місцевого самоврядування та оновлення відповідної системи цінностей у територіальних громадах.

Наведені зауваження суттєво не впливають на зміст дисертації, якість висновків та обґрунтованість положень наукової новизни, не знижують її наукової та практичної цінності.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Ігната Олександра Володимировича є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають наукову новизну, теоретичну та практичну цінність. Винесені на захист нові положення, висновки та рекомендації є достовірними, а декларована наукова новизна адекватно

розкривається в роботі. Рівень проведеного дослідження та його практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача, який продемонстрував належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності. Опубліковані за темою дисертації наукові праці достатньо повно відображують основні положення, висновки та рекомендації, які стали результатом авторського дослідження.

Актуальність обраної теми дослідження, належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і достовірність отриманих висновків та рекомендацій, ступінь наукової новизни, теоретична та практична значущість, стиль викладення матеріалу та оформлення рукопису дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота на тему «Розвиток управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації» за своїм змістом, науковою новизною і прикладною цінністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 р. № 759), а її автор, Ігнат Олександр Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент,
професор кафедри публічного управління
та економіки Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського,
доктор наук з державного управління,
професор

Тетяна БЄЛЬСЬКА